

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT 2010
MASTER I ÖVERSÄTTNING
Specialisering i franska

KLARSPRÅK ELLER GÅSSPRÅK?
En kartläggning av myndighetspråket i
Polen, sett ur ett översättningsperspektiv

Författare:

Silvia Bengtsson

silvia.maria.bengtsson@gmail.com

Handledare:

Henrik Rosenkvist

I denna uppsats görs en undersökning av klarspråksarbetet i Polen och hur situationen för ett framtida klarspråksarbete är. Empiriska metoder har använts som har bestått av att samla information från webben och genom att ställa frågor till intervjupersoner. Som en bakgrund redogörs först för klarspråksarbetet i Sverige och inom EU. Sverige ses ofta som ett förebild för klarspråksarbete. I Sverige är det lag på att myndigheter ska uttrycka sig begripligt, Svenska språkrådet bedriver klarspråksarbete och det finns ett samarbete mellan jurister och språkvetare. I Polen bedrivs för tillfället inget klarspråksarbete, det nämns inget om klarspråk i den polska lagen, Polska språkrådet strävar inte efter att påbörja något klarspråksarbete och jurister och språkvetare verkar ha svårt att komma överens. För att visa på vilket sätt klarspråk påverkar översättningsarbetet ges även en exempelmening från en polsk myndighetstext samt en glossning och en idiomatisk översättning av meningen. Om en myndighetstext är skriven på ett onödigt krångligt språk är det översättaren som måste tillämpa klarspråksråden för att översättningen ska bli enkel och tydlig. I en avslutande diskussion ges olika förslag för hur klarspråksarbete ska inledas i Polen.

A niechaj narodowie
wždy postronni znają,
Iż Polacy nie gęsi,
Iż swój język mają.¹
MIKOŁAJ REJ 1505-1569

Låt alla folkstammar
Och grannfolk få en kunskap klar
Om att polacker inte gäss är
Och att de sitt eget språk har

¹ Mikołaj Rej kallas ofta för den polska litteraturens fader eftersom han var den förste författaren som endast skrev på polska. Citatet är välkänt. Det tros syfta till att polacker borde använda det polska språket i stället för latin. Min översättning.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2. Metod	6
1.2.1 Observationer	7
1.2.2 Uppsatsens källor	7
1.2.3 Uppsatsens disposition	7
2. Klarspråk	8
2.1 En definition av klarspråk	8
2.2 Fördelar med klarspråk	9
2.3 Klarspråksarbete i Sverige	10
2.3.1 Svenska språkrådet	11
2.4 Klarspråksarbete inom EU	12
2.5 Hinder för klarspråksarbete	13
3. Klarspråksarbete i Polen	15
3.1 Polska språkrådet	15
3.1.1 Min korrespondens med Polska språkrådet	16
3.1.2 Polska språkrådets rapport från konferensen om mindre EU-språk	17
3.1.3 Polska språkrådets rapport om den språkliga situationen hos myndigheter i Polen	18
3.2 Polska juristers och språkvetares inställning till klarspråk	19
3.3 Läs- och skrivförståelse i Polen	20
3.4 Forskning om klarspråk i Polen	21
3.5 Finns de första tecknen på klarspråk i Polen på webben?	24
4. Klarspråkets roll vid översättning	25
4.1 Hur klarspråk påverkar översättningsarbetet	25
4.2 En exempelmening från en polsk myndighetstext	26
5. Sammanfattning	30
Käll- och litteraturförteckning	32

1. Inledning

Frågan om huruvida klarspråksarbete bedrivs i Polen har väckts när jag har arbetat med att översätta polska myndighetstexter till svenska. De flesta anser nog att myndighetsspråket ofta är onödigt formellt och svårt att förstå. En text som är otydlig och onödigt krånglig tar längre tid att läsa än en text som är tydlig och enkel. Den tar även längre tid att översätta och vid en översättning blir även alla oklarheter och tvetydigheter påtagliga.

Svenska myndighetstexter är relativt enkla i förhållande till andra länders myndighetstexter, eftersom man i Sverige har bedrivit ett omfattande klarspråksarbete under flera årtionden. Detta har fått en hel del uppmärksamhet utomlands och Sverige nämns ofta som en förebild i kampen mot ett krångligt myndighetsspråk. Klarspråksarbete bedrivs även i ett tiotal länder i Europa och i några engelsktalande länder utanför Europa. Nyligen (den 17 mars 2010) antogs en klarspråkslag i USA, som innebär att myndigheter är skyldiga att skriva på ett lättbegripligt och enkelt språk.

1.1 Problemformulering

Mitt syfte är att undersöka hur klarspråksarbetet ser ut i Polen och ta reda på hur situationen är för ett framtida klarspråksarbete. För att visa att klarspråk behövs i Polen och på vilket sätt klarspråk påverkar översättningsarbetet ger jag ett exempel på en mening som jag anser vara representativ för polska myndighetstexter, främst därför att den är lång och innehåller många nominaliseringar. Jag gör dels en glossning (ord-för-ord-översättning), dels en idiomatisk översättning av meningen och sedan diskuterar jag den ur ett klarspråksperspektiv. Meningen är hämtad från Europeiska kommissionens webbplats TRIS (Technical Regulations Information System) och lyder:

Podmiot prowadzący działalność w zakresie gier urządzanych w kasynie gry jest zobowiązany do zainstalowania w kasynie gry audiowizyjnego systemu kontroli gier służącego kontroli przebiegu i prowadzenia gier, w tym umożliwiającego rozstrzygnięcie wątpliwości związanych z urządzanymi grami oraz weryfikację prawidłowości określania ich rezultatów, rozliczania żetonów i pieniędzy gotówkowego w kasie, wydawania zaświadczeń o uzyskanej wygranej i prowadzenia ewidencji wypłaconych (wydanych) wygranych, a także możliwość kontroli i weryfikacji osób wchodzących do kasyna gry, za pomocą zapisu sygnału audiowizyjnego.

Jag anser att det finns ett behov av att göra en kartläggning av klarspråksarbetet i Polen utav flera anledningar: Det verkar inte som att detta gjorts tidigare, varken på svenska eller på polska,² Polen är medlem i EU sedan 2004, vilket innebär att polska texter översätts till alla de officiella språken inom EU³ och en allt mer globaliserad värld ställer allt högre krav på kommunikation över språkgränserna. Jag menar även att det är relevant att belysa problemet med onödigt krångliga myndighetstexter ur ett översättningsperspektiv.

Jag har valt att koncentrera uppsatsen främst kring myndighetsspråk, och inte lagspråk, eftersom allmänheten inte lika ofta kommer i direkt kontakt med lagspråk som med myndighetsspråk.

1.2 Metod

För att kunna göra relevanta sökningar för klarspråksarbetet i Polen har jag börjat med att samla in information om klarspråksarbetet i Sverige och inom EU. Denna information är lättillgänglig, och i synnerhet finns det mycket litteratur om klarspråk i Sverige, på svenska. Detta har jag sammanställt i kapitel 2 och hela detta kapitel utgör alltså en bakgrund till klarspråksarbetet i Polen.

Betydligt svårare har det varit att hitta information om klarspråksarbete i Polen. Jag har använt mig av empiriska metoder som har bestått av att samla information från webben och ställa frågor till intervjupersoner. Dessa metoder var de enda som, enligt mig, var möjliga, eftersom det inte finns några tryckta källor som behandlar mina frågeställningar. Den information som jag ansåg vara relevant att diskuteras ur ett klarspråksperspektiv har jag funnit på webbplatser som drivs av Polska språkrådet, Polska parlamentet, Polska finansministeriet och OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development).

Jag har även tagit kontakt med Polska språkrådet, polska finansministeriet och Milena Hadryan via e-post. Polska språkrådet kontaktade jag eftersom jag inte hittade någon information om klarspråksarbete på deras webbplats. Polska finansministeriet kontaktade jag med anledning av deras deklarationskampanj som bland annat innefattade en webbplats med nedladdningsbara broschyrer, skrivna på ett enkelt och tydligt sätt. Hadryan kontaktade jag eftersom hon skriver sin doktorsavhandling om klarspråksarbete i Polen vid Adam Mickiewicz-universitetet i Poznań.

² Milena Hadryan bedriver för närvarande forskningsstudier om klarspråk i Polen och beräknar vara klar med sin doktorsavhandling under 2011. Se avsnitt 3.4.

³ För närvarande finns det 23 officiella språk inom EU.

Jag vill påstå att den informationssökning som jag har gjort om klarspråk i Polen är uttömmande. Jag har även haft möjligheten att kunna diskutera ämnet med Hadryan, vilket har stärkt mina slutsatser. Jag vill dock tillägga att jag kom i kontakt med henne i slutskedet av detta arbete och därför har hennes åsikter inte haft inverkan på mitt arbetsförfarande.

1.2.1 Observationer

De observationer som jag har gjort grundar sig dels på personliga erfarenheter av översättning av polska myndighetstexter till svenska, dels på vetskapen om att klarspråksarbete bedrivs i många länder med goda resultat.

1.2.2 Uppsatsens källor

De webbplatser som främst har legat till grund för denna uppsats drivs av Svenska språkrådet, Polska språkrådet, polska parlamentet, polska finansministeriet, EU och OECD. De artiklar som jag hänvisar till som har publicerats på webben är skrivna av språkkonsulter eller personer som arbetar med eller bedriver forskningsstudier om klarspråk. Därför betraktar jag källorna som tillförlitliga. Jag är dock medveten om att de inte nödvändigtvis är beständiga. En förklaring till att jag främst har använt mig av källor på webben är att jag inte har hittat någon tryckt information om klarspråksarbete i Polen. En annan anledning är att en del information om klarspråksarbete är relativt ny och bara finns på webben.

Ibland hänvisar jag till flera olika sidor på samma webbplats och då markeras detta med en fotnot i texten och en bokstav i sidfoten (t.ex. Svenska språkrådet, a). Webbplatsen och bokstaven återges i litteraturförteckningen tillsammans med webbsidans fullständiga adress.

1.2.3 Uppsatsens disposition

Hela kapitel 2 har som syfte att ge en bakgrund till klarspråksarbetet. I avsnitt 2.1 definieras begreppet klarspråk och några av klarspråksråden exemplifieras. I avsnitt 2.2 beskrivs fördelarna med klarspråk. I avsnitt 2.3 sammanfattas Sveriges klarspråkshistoria och i avsnitt 2.4 sammanfattas EU:s klarspråkshistoria. De vanligaste hindren för klarspråksarbete redovisas i avsnitt 2.5.

Hela kapitel 3 handlar om hur situationen ser ut för klarspråk i Polen. Avsnitt 3.1 handlar om Polska språkrådet. I avsnitt 3.2 beskrivs juristers och språkvetares inställning till lagspråket. I avsnitt 3.3 redogörs för läs- och skrivförståelsen i Polen. Avsnitt 3.4 handlar om forskning som bedrivs i Polen om klarspråk och i avsnitt 3.5 belyses det polska finansministeriets webbplats, som är utformad enligt klarspråksråden.

I kapitel 4 sätts klarspråksarbete i relation till översättning. I avsnitt 4.1 diskuteras hur brist på klarspråk påverkar översättningsarbetet. I avsnitt 4.2 visas hur brist på klarspråk påverkar översättningsarbetet rent praktiskt, med hjälp av en exempelmening från en polsk myndighetstext.

I kapitel 5 görs en sammanfattning och sist finns en käll- och litteraturförteckning.

2. Klarspråk

Detta kapitel utgör en bakgrund till kapitel 3 och 4. Här definierar jag begreppet klarspråk, citerar några av de vanligaste klarspråksråden, ger exempel på fördelar med och hinder för klarspråk samt beskriver Sveriges och EU:s klarspråkshistoria.

2.1 En definition av klarspråk

På Språkrådets webbplats⁴ definieras begreppet ”klarspråk” enligt följande:

Klarspråk står för myndighetstexter skrivna på ett vardat, enkelt och begripligt språk. Klarspråk handlar ytterst om demokrati: att alla ska ha tillgång till och rätt att förstå vad som står i texter som skrivs av myndigheterna.

I *Klarspråk lönar sig* (Hedlund 2006:7) skriver man att klarspråk står för ”begripliga myndighetstexter och ett klart och mottagaranpassat myndighetsspråk”.

Det finns många olika svenska handböcker och skrifter med klarspråksråd (se avsnitt 2.3).

Följande råd är hämtade från *Klarspråk lönar sig* (2006:7-8):

- Tänk på läsaren och anpassa texten efter läsaren.
- Vägled läsaren genom en tydlig struktur (innehållsförteckning, underrubriker och metatext) och sambandsord (t.ex. *trots allt, eftersom, därför att*).
- Skriv det viktigaste först.
- Skriv kort.
- Undvik ålderdomliga och svårbegripliga ord.
- Förklara svåra ord med nödvändiga termer.
- Sammanfatta längre texter.
- Använd ett aktivt språk och undvik passiver.

⁴ Svenska språkrådet, a.

- Tänk på textens utseende genom att undvika för långa rader (en rekommendation är 13 cm) och välj radavstånd, teckensnitt och teckenstorlek som är lättläst.

På språkrådets webbplats finns också klarspråksråd i *Klarspråkstestet*,⁵ där man genom att besvara olika frågor kan kontrollera om en text är tillräckligt begriplig. Enligt Henrik Rosenkvist (personlig kommunikation, 28 april, 2010) kan klarspråksråden sammanfattas med följande övergripande råd:

- Tydliggör vem som talar eller skriver. Undvik konstruktioner som döljer avsändaren: passivkonstruktioner, opersonliga pronomen (*man*), nominaliseringar och satsförkortningar.
- Tydliggör textens funktion. Klargör tidigt varför texten har skrivits och vad det tänkta målet med texten är.
- Tydliggör sammanhangen. Undvik alltför komplex meningsbyggnad, använd textbindningsmarkörer och disponera texten tydligt och bra (kronologiskt eller tematiskt).
- Tydliggör innehållet. Undvik abstrakta och ospecifika termer, pseudonominaliseringar och andra innehållstomma konstruktioner samt oklar syftning.

2.2 Fördelar med klarspråk

Fördelarna med att underlätta förståelsen av myndighetstexter för allmänheten kan tyckas vara uppenbara och logiska. Syftet med en text som riktas till allmänheten borde vara att så många som möjligt ska nås av budskapet. I *Klarspråk lönar sig* (Hedlund 2006) beskrivs svenska myndigheters erfarenheter av klarspråksarbete. Några av argumenten för klarspråk är att kommunikationen förbättras mellan myndighet och medborgare. Man menar att detta är en del av demokratin, eftersom språket inte ska få utgöra ett hinder för allmänheten för att få samhällsinformation. Det innebär också att medborgarnas förtroende för myndigheten ökar. Om kommunikationen fungerar, vinner myndigheten tid och pengar på att inte behöva svara på frågor i onödan, komplettera texter eller reda ut missförstånd. Lästiden förkortas för både myndigheten som skriver texten och för den som läser texten (2006:9-10).

Försäkringskassan och Migrationsverket är två av de myndigheter som har bedrivit klarspråksarbete i Sverige och som tidigare har haft problem med att förmedla sina budskap

⁵ Svenska språkrådet, b.

till mottagarna på ett enkelt sätt, vilket har orsakat missförstånd och extra handlägningskostnader (2006:33-36, 41-44).

Enligt Birgitta Ehrenberg-Sundin (2000:144) är problemen i offentliga texter huvudsakligen desamma oavsett land och språk, och hon menar att utifrån de råd och riktlinjer som ges i olika länders handböcker, är lösningarna ”våldigt samstämmiga”. Hon betonar att de gemensamma nämnare som finns mellan olika länder och språk är en bra grund för samarbete och utveckling. Enligt henne är argumenten för klarspråk ”tillräckligt övertygande för att hålla i de flesta länder”. Några av fördelarna hon nämner är ökad demokrati och rättssäkerhet, ökad effektivitet, minskade kostnader och bättre anseende för myndigheterna.

2.3 Klarspråksarbete i Sverige

I Sverige är det lag på att myndigheter ska skriva begripligt. I förvaltningslagen (1986:223, § 7) kan man läsa följande: ”Myndigheten skall sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Även på andra sätt skall myndigheten underlätta för den enskilde att ha med den att göra.” Sedan 1 juli 2009 finns det en språklag i Sverige. I den s.k. klarspråksparagrafen (§ 11) i denna lag står det att ”språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt”.

I Sverige finns en lång tradition av klarspråksarbete som har bidragit till att svenska myndighetstexter har blivit lättare att läsa. Wellanders motto i *Riktig svenska* (1937) var ”Skriv klart, skriv enkelt, skriv kort, skriv svenska”. Även om uppmaningen att skriva kort inte alltid gäller för klarspråk (se avsnitt 3.2), så utgjorde dessa råd grunden för ett klarspråksarbete (och kan fortfarande tillämpas vid översättning av t.ex. EU-rättsakter, enligt Ekerot 2000, se även avsnitt 4.1). Klarspråksarbetet i Sverige började genom en förenkling av lagspråket. År 1967 skrev man i *Språket i lagar och andra författningar*, utgiven av Statsrådsberedningen, att det officiella språket skulle bli begripligare om det blev mer likt sakprosan. Sedan dess har klarspråksarbetet pågått och pågår fortfarande i form av skrifter, språkvårdsprojekt och språkvårdsgrupper. De skrifter som har getts ut är bland annat *Att skriva bättre offentlig svenska* (1977), *Språket i domar och beslut* (1984), *Myndigheternas skrivregler* (1991), *Myndigheternas föreskrifter* (1998), *Språk och struktur i domar och beslut* (1999), *Svarta listan* (2004) och *Klarspråk lönar sig* (2006). Klarspråksgruppen tillsattes av regeringen 1993 för att främja språkvårdsaktiviteter hos myndigheter. I Justitiedepartementet finns det idag en grupp språkexperter som arbetar med att hjälpa jurister och andra att skriva klara och begripliga lagar, propositioner och betänkanden. Även en särskild EU-språkvård har

organiserats i Justitiedepartementet. Stockholms universitet startade en utbildning för språkkonsulter 1978. Detta är bara några exempel ur Sveriges klarspråkshistoria.

Det svenska språket har förändrats i snabb takt under 1900-talet. En anledning till att klarspråksarbetet i Sverige har varit och är så framgångsrikt är att man som Birgitta Ehrenberg-Sundin (2000:168) uttrycker det, har ”börjat uppifrån” genom att förändra lagspråket. Myndighetsspråket påverkas ofta av lagspråket (se avsnitt 2.5). Den huvudsakliga språkutvecklingen i Sverige har gått mot ökad utjämning och enkelhet, och talspråk och skriftspråk har närmats sig varandra. Att arbeta för ett enklare språkligt regelsystem har varit ett led i demokratiseringen av samhället och har uppmuntrats av den offentliga språkvården (Mårtensson 1988:101-102).

Det ökade användandet av Internet har lett till att allt fler myndighetstexter publiceras på webben. Därför har även olika handböcker med råd för webbtexter publicerats. En av dessa är *Klarspråk på nätet* (Englund & GuldbRAND 2009).

Det som är unikt för svenskt klarspråksarbete, enligt språkkonsulten Ann-Christine Mattson (2009), är att det i Sverige finns många myndigheter som har fast anställda språkkonsulter med universitetsexamen. En del myndigheter har även en särskild budgetpost för klarspråk. En annan förutsättning för framgång i klarspråksarbetet, enligt Mattson, är enighet på alla samhällsnivåer. Det krävs att alla, såväl politiska partier som andra offentliga aktörer, är överens om klarspråksmålen. I Sverige samarbetar flera oberoende språkinstitutioner i nätverk när det gäller klarspråk, exempelvis Svenska Akademien, Språkrådet samt universitet och högskolor. Mattson påpekar även att ett nära samarbete mellan jurister och språkexperter är ganska utmärkande för Sverige och att det i andra länder verkar som att klarspråksförespråkare och jurister ser sig som motparter, och inte som samarbetspartner (se avsnitt 3.2). Enligt Mattson är både jurister och språkexperter i Sverige överens om att det går att skriva klarspråkstexter som är juridiskt oantastliga (2009).

2.3.1 Svenska språkrådet

Språkrådet är den myndighet som idag stödjer och inspirerar svenska myndigheters och andra offentliga organs klarspråksarbete genom att anordna föreläsningar, seminarier och konferenser om klarspråk. Språkrådet bildades 2006 och är en sammanslagning av Sverigefinska språknämnden, Svenska språknämnden och Klarspråksgruppen. Språkrådet ger ut Klarspråksbulletinen, ett informationsblad med nyheter om språkvårdsarbete, som kommer ut fyra gånger per år. De delar även ut Klarspråkskristallen en gång per år, som är ett pris som ges till en myndighet, en kommun eller ett landsting som har uppnått goda resultat i arbetet

för klara texter. För 2010 har Klarspråkskristallen delats ut inom två kategorier: dels för webbtexter, dels för domar och domstolsbeslut. På Språkrådets webbplats finns även ett verktyg i form av ett test, *Klarspråkstestet*,⁶ där man kan få hjälp med att skriva enligt klarspråksnormerna.

2.4 Klarspråksarbete inom EU

Inom EU är det Europeiska kommissionens generaldirektorat för översättning (DGT), en av världens största översättningsbyråer, som arbetar med klarspråk.

EU bildades 1993 och den första klarspråskampanjen, Fight the Fog, startades 1998 på initiativ av de engelska översättarna inom kommissionen. I samband med den gavs klarspråksskriften *How to write clearly* (1998) ut. Uppmaningen ”KISS – Keep It Short and Simple” är grundtanken i denna broschyr och de huvudsakliga råden är följande: Att man ska skriva för EU-medborgaren i första hand, hellre använda verb än substantiveringar, hellre använda aktiva verb än passiva, vara konkret, tala om vem som gör vad, använda begripliga ord samt undvika EU-jargong och förkortningar. De liknar med andra ord klarspråksråden i avsnitt 2.1.

År 1998 utformades även ett avtal där kommissionen, rådet och parlamentet enades om gemensamma riktlinjer för rättsakter: *Interinstitutionellt avtal av den 22 december 1998 om gemensamma riktlinjer för gemenskapslagstiftningens redaktionella kvalitet* (EGT C 73, 17.3.1999). År 2001 kom skriften *Joint Practical Guide for persons involved in the drafting of legislation within the Community institutions* ut, och den senaste svenska versionen, *Gemensam praktisk handledning för utformning av gemenskapslagstiftning* gavs ut 2003. Den innehåller riktlinjer för hur lagar ska formuleras på ett klart och enkelt sätt.

År 2001 gjorde den engelske klarspråkskonsulten Martin Cutts en omarbetning och förenkling av ett EG-direktiv (det s.k. leksaksdirektivet 88/378/EEC), under namnet *Clarifying Eurolaw*. Som en uppföljare till denna utarbetades *Clarifying EC Regulations* (Cutts & Wagner 2002), som innehåller en bearbetning av en EG-förordning om allmänhetens tillgång till handlingar (EG nr 1049/2001). I båda broschyrer föreslås det att varje direktiv ska inledas med en sammanfattning för allmänheten (citizen’s summary), vilket infördes inom EU under 2008. Denna sammanfattning får vara högst två sidor, ska vara skriven på ett enkelt och klart språk och ska kunna läsas av alla medborgare, även de som inte har någon bakgrundskunskap om ämnet (Plain Language Commission).

⁶ Svenska språkrådet, b.

På konferensen *Öppenhet och klarspråk i EU* i Stockholm den 8 september 2009 höll Leonard Orban, EU-kommissionär med ansvar för flerspråkighet, ett tal om klarspråk i EU. Enligt honom är klarspråk ett led i att stärka EU-institutionernas legitimitet och öppenhet samt ett viktigt steg för att främja demokratiskt deltagande (2009:1). Han underströk hur betydelsefullt det är med bra originaltexter och med klarspråk eftersom EU är en multikulturell och flerspråkig förvaltning. Idag finns det 23 officiella språk, och risken för missförstånd blir större ju fler språk som finns inom förvaltningen (2009:1).

Orban redogjorde för de insatser som man har gjort inom EU för att förbättra språket och nämnde bland annat regeln om sammanfattningen på klarspråk för alla direktiv, att man satsar på att utbilda alla tjänstemän i konsten att skriva för utomstående läsargrupper och att man anordnar språkkurser och särskilda kurser i att skriva för webben eller medierna (2009:9-10).

2.5 Hinder för klarspråksarbete

Klarspråksarbetet som bedrivs i Sverige och inom EU sker inte helt utan hinder eller motstånd. Statskontoret (som på regeringens uppdrag analyserar, granskar och utvärderar statligt finansierad verksamhet) gjorde en undersökning av svenska myndighetstexter, vars resultat redovisas i *På väg mot ett bättre myndighetsspråk* (2001). Texterna innehöll ”typiska myndighetsspråkliga drag, dvs. långa och omständligt konstruerade meningar, svåra ord och fraser” och hade ett ”oklart etablerande av syfte och mottagare” (Statskontoret 2001:8). I en enkätundersökning tillfrågades myndighetsskribenter om vilka svårigheter och hinder som fanns mot att skriva ett tydligare språk. Som svar gavs att det var svårt att formulera om ”svårt stoff” till en begriplig text, och att språkvårdsarbetet ofta hade låg status (2001:8). På frågan om vilka texter som vanligtvis bildade utgångspunkt för skrivandet (alternativen var ”lagtext”, ”utredningar”, ”rapporter” och ”remissvar”) var det vanligaste svaret ”lagtext”. Som hinder för förnyelse svarade en del att många gärna ville ”krångla till” språket för att det skulle låta märkvärdigare eller att gamla förlagor användes av bekvämlighet. Ytterligare orsaker var tidsbrist, att yngre medarbetare tog efter äldre och att man inte vågade skriva på ett annat sätt som ny (2001:102). Situationen i Sverige kan dock ha förändrats sedan Statsrådsberedningen gjorde sin undersökning. En webbenkätundersökning⁷ som gjordes av Språkrådet i december 2009 visade att brist på tid och pengar var de vanligaste orsakerna till att myndigheter inte arbetade med språkvård.

⁷ Svenska språkrådet, c.

En vanlig uppfattning är att det juridiska språket inte är förenligt med ett klart och tydligt språk. En del menar att klarspråksarbete endast kan ske på bekostnad av den tekniska och lagliga exaktheten (Alcaraz Varó & Hughes, 2002:5). Detta stämmer inte, enligt Ann-Christine Mattson (2009) som menar att både jurister och språkexperter på Regeringskansliet delar hennes åsikt och hon hänvisar till de resultat som man har åstadkommit i lagspråket (se avsnitt 2.3).

Inom EU finns också hinder mot klarspråksarbete. När *Claryfying Eurolaw* (Cutts 2001) gavs ut fick den kritik av kommissionens rättstjänst (bestående av juristgranskare) som ansåg att sammanfattningen av direktivet var onödig, eftersom de menade att direktiven inte skrivs för EU-medborgarna utan för medlemsstaterna (Cutts & Wagner 2002:5). År 2008 infördes dock en regel om att varje direktiv ska inledas med en sådan sammanfattning.

Olle Josephson skriver i *Klarspråk 2008/1* att Sverige har en politisk uppgift att verka för ett enklare språk inom EU-byråkratin och exempelvis kräva att originalspråksförfattarna får en klarspråksutbildning. Han tillägger även att gensvaret för klarspråkspolitik är svagt och att svenska myndigheter har en besvärlig uppgift i sitt arbete med EU-texter.

Birgitta Ehrenberg-Sundin (2000:144-145) menar att man har en annorlunda syn på kontinenten på varför man skriver och för vem. I många länder har centrala offentliga texter, som lagar och domar, i århundraden skrivits enbart för experter, enligt traditionella textmönster och på ett traditionellt expertspråk. Hon menar att det i många länder i Europa finns ett starkt motstånd mot att förändra det juridiska språket. De hinder som enligt Ehrenberg-Sundin finns, är följande (2000:172-173):

- Traditionen styr. Den skrivkultur som har utvecklats har inte anpassats till omvärldens nya krav och detta märks särskilt tydligt inom det juridiska området.
- Önskan att imponera och att vara fullständig. Experterna skriver för kollegor och överordnade även om texten är avsedd för en vidare publik.
- Rädslan att avvika. Få vågar avvika från förebilder och mallar för skrivandet inom en arbetsgemenskap.
- Texten är ett utflöde av en kompromiss. Vaga texter kan bero på att skribenten inte tillåts att vara tydlig.
- Chefen vill ha det på ett visst sätt. Klarspråksarbete måste börja uppifrån och om inte cheferna är för en förändring kan det vara svårt för de underordnade att genomdriva några förändringar.

- Det ska synas att det är en myndighet som skriver. Man anser att det är nödvändigt att använda myndighetsord och tala om adressaten i tredje person.
- Klarspråksprojekt kostar pengar. Även om klarspråksarbete lönar sig ekonomiskt på lång sikt, så kostar det pengar att starta och driva sådana projekt.

Några av de vanligaste hindren för klarspråksarbete är att traditionen styr. Myndighetsspråket påverkas även av lagspråket och därför är kanske en förändring av lagspråket nödvändig, för att myndighetsspråket ska kunna bli enklare.

3 Klarspråksarbete i Polen

I Polen finns det, precis som i Sverige, en språklag. Den polska språklagen innebär bland annat att polska ska vara myndigheters officiella språk och att man ska värna om och skydda det polska språket genom ett korrekt språkbruk samt motverka vulgarisering av språket. Ingenting nämns om att myndighetsspråket ska vara klart och tydligt. Den polska språklagen handlar om språkvård (ochrona języka). I *Klarspråk lönar sig* (Hedlund 2006:7) används ”språkvård” synonymt med klarspråk, även om man förklarar att termen ofta bara uttrycker ”korrekt språk när det gäller böjning, stavning, uttal och fraseologi”. På polska verkar termen alltså begränsa sig till betydelsen ”korrekt språk”.

3.1 Polska språkrådet

Svenska språkrådets motsvarighet i Polen är Polska språkrådet som bildades 1996. Genom den polska språklagen som antogs 1999 blev Polska språkrådet en rådgivande institution för det polska språket. Deras övergripande arbetsuppgifter är att ge råd om det polska språket i offentlig kommunikation. Detta innefattar följande uppgifter⁸:

- Sprida kunskap om det polska språket.
- Ge råd för terminologi, grammatik, uttal, stavning, interpunktion och stilnivå.
- Skapa nya termer, framför allt inom vetenskap, teknologi och IT.
- Ge språkråd för offentliga texter, i synnerhet i press, radio, tv och myndigheter.
- Uttala sig om skrivregler för stavning och interpunktion.
- Ge råd för namn som föreslås för nya varor och tjänster.
- Värna om det polska språket i skolan.

⁸ Polska språkrådet, a.

Polska språkrådet samarbetar med andra institutioner, exempelvis ministerier, och upplåter experthjälp för skrivande av offentliga texter. Polska språkrådet ger även ut böcker och två gånger om året ges en bulletin ut. Ingenting nämns dock om klarspråk i deras arbetsuppgifter eller i de böcker eller bulletiner som har getts ut hittills. Termen ”språkvård” figurerar ofta, men den verkar inte innefatta klarspråk, till skillnad mot när termen används på svenska (se avsnitt 4.1).

3.1.1 Min korrespondens med Polska språkrådet

Eftersom Svenska språkrådet har som uppgift att främja klarspråk förväntade jag mig att Polska språkrådet skulle kunna ge mig någon information om hur man hade resonerat om klarspråksarbete i Polen. Jag kontaktade dem därför via e-post (den 16 februari, 2010) för att ställa frågan om det existerar något klarspråksarbete i Polen. Jag nämnde att man sedan lång tid tillbaka bedriver klarspråksarbete i Sverige, att man i Storbritannien bedriver en kampanj som kallas ”The Plain English Campaign” och att man inom EU bedriver en kampanj som kallas ”Fight the Fog”. Jag förklarade att några av de vanligaste problemen i myndighetsspråk är att meningarna är långa och att nominaliseringar överanvänds. Jag hänvisade till konferensen om lagspråk 7 december 2006 (se avsnitt 3.1.2) där bland annat Maciej Zielinski, medlem i Polska språkrådet, deltog. På konferensen hade han föreslagit att man skulle införa lagspråksundervisning i skolan och jag ställde frågan om detta skulle bli aktuellt. Jag avslutade med att skriva att all information om ämnet var av stort intresse för mig. Trots att jag tyckte att jag uttryckt mig tydligt fick jag (den 17 mars 2010) ett kort svar som inte besvarade mina frågor. Svaret lød ”Polska språkrådet bedriver inte några undersökningar om myndighetsspråket”. Vidare korrespondens via e-post (17 mars och 22 mars 2010) där jag återigen försökte förtydliga att det handlade om att skriva myndighetsspråk på ett klart och tydligt sätt, så att läsbarheten ökade, besvarades med att det dessvärre inte fanns någon sådan litteratur på polska som jag sökte, men man skickade ändå en lista på litteratur om lagspråk (den 19 och 23 mars, 2010). Mitt sista försök (den 24 mars 2010) till att få ett entydigt svar på frågan om huruvida klarspråksarbete bedrivs i Polen, lämnades obesvarat.

Av denna korrespondens drar jag slutsatsen att Polska språkrådet inte har något intresse av att diskutera klarspråksarbete, och detta tolkar jag som att de inte har för avsikt att börja bedriva något klarspråksarbete. Jag vill dock påpeka att detta bara ett antagande, eftersom de inte uttryckt detta på ett tydligt sätt.

3.1.2 Polska språkrådets rapport från konferensen om EU-medlemskap för mindre språk

På Polska språkrådets webbplats finns en rapport från en konferens som hölls den 9-11 mars 2001 i Sverige och som handlade om EU-medlemskap för de mindre språken.⁹ Konferensen arrangerades av Svenska Institutet och hade titeln *What consequences does EU membership have for a small language?*. Bland arrangörerna fanns Erland Ringborg (dåvarande generaldirektör för Svenska institutet), Olle Josephson (dåvarande chef för Språkrådet), Ewa Rossing (chef för den svenska översättningsstaben i EU) och Björn Melander (sekreterare för Språkrådet). Representanter från elva kandidatländer deltog, och Polen företrädde av Walery Pisarek, som skrev rapporten, och Anna Dąbrowska, båda från Polska språkrådet. I rapporten redogörs för Melanders tal som bl. a. handlade om hur nya medlemsländer kunde förbereda sig inför medlemskapet. Han gav råden att man skulle förbereda en grupp av kompetenta översättare, tillägna sig språkkunskaper i engelska, franska och tyska, ansluta sig till kampen om kortare och tydligare texter och diskutera olika länders språkpolitik. Melander talade även om problemet med ”translationese” (ett målspråk som är färgat av originalspråket), men underströk att obegripliga originaltexter utgjorde ett ännu större problem och informerade om att man i Sverige sedan länge lägger stor vikt vid att bekämpa obegripliga myndighetstexter. Han påpekade även att översättarens möjlighet att återge en svår engelsk eller fransk text på ett begripligt sätt är begränsad, att denne är tvingad till att hitta en gyllene medelväg mellan att vara originalet trogen och att göra en begriplig översättning, och att det bästa sättet att åtgärda dessa problem är att utforma begripliga originaltexter. Detta nämns i rapporten som är skriven av Pisarek från Polska språkrådet. Det finns inga personliga kommentarer i rapporten och frågan är vilka förberedelser som gjordes i Polen inför inträdet till EU eller om man diskuterade de problem som Melander tog upp. Rapporten avslöjar dock att man inom Polska språkrådet har fått kännedom om klarspråksarbete.

⁹ Polska språkrådet, b).

3.1.3 Polska språkrådets rapport om den språkliga situationen hos myndigheter

I enlighet med språklagen lägger Polska språkrådet vartannat år fram en rapport till senaten¹⁰ om utvecklingen av det polska språket. I rapporten för 2000-2002¹¹ redogörs för en enkätundersökning som gjordes i slutet av 2001 bland myndigheter. Följande frågor ställdes:

- Tillämpas språklagen?
- Har ansvariga utsetts för språkqualiteten i offentligt material och offentlig korrespondens?
- Använder man sig av ordböcker?
- Vilka områden inom språkvård anser man vara de viktigaste?

Av 15 ministerier svarade endast fyra. Svaren var följande:

- Språklagen tillämpades.
- Endast en myndighet hade utsett en språkansvarig.
- Man använde ordböcker.
- De viktigaste områdena inom språkvård ansågs vara att motarbeta användandet av onödiga lånord, huvudsakligen anglicismer, att förenkla språket och arbeta för en enhetlig stil i myndighetstexter samt att sprida kunskap om språket och lagen.

Myndigheternas önskemål om att ”förenkla språket och arbeta för en enhetlig stil i myndighetstexter” kommenterades inte i rapporten.

I rapporten för 2003-2004¹² redogjorde Polska språkrådet för en liknande enkät som skickades till 60 myndigheter, varav 35 svarade. Det motsvarar ca 60 % och var en ökning från föregående undersökning, då knappt 25 % svarade. Denna gång fick man följande svar:

- Språklagen tillämpades av nästan alla (alltid av 63 % och ofta av 28 %).
- Hos majoriteten (57 %) fanns ingen ansvarig för språkvård. De anställda frågade huvudsakligen sina överordnade eller kollegor om råd och vände sig sällan till en språkexpert.

¹⁰ Polens parlament består av två kamrar: sejmen och senaten.

¹¹ Polska språkrådet, c).

¹² Polska språkrådet, d).

- Alla svarade att de använde ordböcker. De kunde dock inte alltid namnge vilken ordbok de använde eller så använde de ordböcker som var ganska gamla.
- Man önskade kurser i språkfrågor för personalen om ny terminologi i det polska språket i samband med Polens inträde till EU.

Polska språkrådet drog slutsatsen att medvetenheten för språk hos centrala organisationer hade ökat. Ingenting nämndes om klarspråk i denna rapport heller. De frågor som Polska språkrådet koncentrerar sig kring verkar vara användandet av ett korrekt språk när det gäller böjning, stavning, uttal och fraseologi (se avsnitt 3.1).

3.2 Polska juristers och språkvetares inställning till klarspråk

På polska senatens webbplats finns en rapport från en konferens om lagspråket som hölls den 7 december 2006. Konferensen hade titeln *Język polskiej legislacji, czyli zrozumiałość przekazu a stosowanie prawa* (Det polska lagspråket – begriplighet av innebörden och tillämpning av lagen) och rapporten publicerades 2007. På konferensen medverkade lagstiftare och jurister, lingvister och sociologer samt studerande och journalister.

Även om det är myndighetsspråk som behandlas i denna uppsats har jag valt att redovisa huvudtankarna från denna konferens om lagspråket eftersom myndighetstexter ofta påverkas av lagtexter (se avsnitt 2.5). Genom rapporten kan man dessutom få en uppfattning om inställningen till klarspråk hos jurister och språkvetare i Polen.

Bland de tiotal personer som gav sina synpunkter om lagspråket gick det att urskönja två olika grupper och ståndpunkter: de flesta språkvetarna efterlyste ett mer lättförståeligt språk och de flesta juristerna var emot en förenkling av lagspråket. Argumenten för klarspråk liknade några av de argument som finns i Sverige och i andra länder där diskussioner om klarspråk pågår, nämligen att lagar som är dåligt konstruerade och felformulerade strider mot lagen om demokrati (2007:33) och att obegripliga lagar som allmänheten inte kan förstå, tyder på respektlöshet för mottagaren (2007:48). Man underströk det egendomliga i att till och med språkvetare hade svårt att förstå lagspråkets långa meningar och komplicerade formuleringar (2007:9).

Språkvetaren Radosław Pawełec tog upp konkreta exempel på vad som gör lagspråket komplicerat. Han talade framför allt om nominaliseringar, som används flitigt i offentliga och vetenskapliga texter och särskilt i lagtexter och juridiska texter (2007:66-67). Pawełec förklarade att nominaliseringar leder till att informationen förtätas, vilket innebär att texten

blir kortare, men i gengäld kräver högre koncentration av mottagaren. Han talade även om redundans, som förlänger texten, men underlättar förståelsen och bidrar till att missförstånd kan undvikas. Enligt Pawelec är det förståeligt att man använder nominalkonstruktioner i lagtexter eftersom texterna blir mer informationstäta. Men eftersom nominalkonstruktioner leder till att texterna blir svårare att förstå för mottagarna föreslog han att man ska följa den gyllene medelvägen vad gäller bruket av nominaliseringar, och menar att det är fullt möjligt att skriva kortare meningar och använda fler verb i polska lagtexter (2007:70).

Även argumenten mot klarspråk är desamma som i Sverige och i andra länder (se avsnitt 2.5). Deltagarna under konferensen som var emot klarspråk ansåg att lagspråket borde förbli ett språk som endast är ämnat för en smal publik, och som alltså kräver kunskap om lagtexter och studier av lagspråk. De menade att lagspråket är ett språk som innehåller facktermer, vilket innebär att ord inte har den allmänna betydelsen och att det krävs alltför många ord om man ska skriva lagspråk på ett enkelt sätt som alla kan förstå (2007:28). De menade även att lagstiftarna använder tekniker som har utvecklats under många år och att det är osäkert huruvida man kan ändra dessa tekniker (2007:28-29).

Jurister och lingvister hade svårt att komma överens om en lösning och detta påpekades av några av deltagarna (2007:86, 63).

En av deltagarna hänvisade till en undersökning som visar att nivån för läsförståelsen hos polackerna är bland de sämsta i världen (OECD & Statistics Canada 2007:77). Resultaten från denna undersökning redovisas i nästa avsnitt (3.3).

Undervisning om lagspråk i skolan efterlystes av Maciej Zielinski, medlem i Polska Språkrådet (2007:30, 91). Även juridikstudenten Artur Biłgorajski, föreslog, med tanke på polackernas nivå av läsförståelse, en reform av skolsystemet som skulle innebära att man först skulle höja nivån av läsförståelse av allmänna texter, tidningsartiklar och nyhetsprogram och sedan skulle man införa undervisning av lagspråk och lagtexter (2007:86).

Rapporten från konferensen om lagspråk visar att argumenten för och emot klarspråk är ungefär desamma som i Sverige och inom EU, och att jurister och språkvetare generellt sett har olika syn på klarspråksarbete.

3.3 Läs- och skrivförståelse i Polen

En anledning till att man inte bedriver klarspråksarbete i Polen skulle kunna vara att kommunikationen och läsförståelsen är så god att det inte behövs. Men studier visar motsatsen. OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) och Statistics

Canada har gjort undersökningar av vuxnas läs-, skriv- och räkneförmåga i flera olika länder inom IALS-projektet (*International Adult Literacy Survey*) mellan 1994 och 1998 (2000). OECD är en global organisation med 30 medlemsländer och de samarbetar även med medlemsländernas regeringar. I undersökningarna användes tre typer av läsförståelse; förmågan att läsa löpande text, förmågan att tolka och använda diagram, kartor, och blanketter, samt förmågan att genomföra beräkningar utifrån underlag i texter och dokument. För dessa tre texttyper gavs uppgifter med olika svårighetsnivåer.

Studiens två grundläggande syften var att mäta ”literacy skills”¹³ och beskriva dessa i olika länder. I undersökningar som gjordes i 20 länder 1994–1998 med informanter i åldrarna 16–65 får Sverige den högsta poängen för alla tre typerna av läsförståelse och Polen hamnar bland de tre länder som placerar sig sämst (2000:34-35).

Undersökningarna kan inte kopplas direkt till ett behov av klarspråksarbete, i synnerhet inte om man antar att texterna var exakt likvärdiga, dvs. lika tydliga och klara på alla språken.¹⁴ Däremot så kan man dra slutsatsen att det skulle gynna polackerna om texter skulle bli enklare och tydligare, eftersom behovet av klarspråk är större, ju lägre nivån för läsförståelsen är.

Resultaten påverkas av olika faktorer. Läs- och skrivförståelsen i de nordiska länderna är generellt sett bra. Detta kan exempelvis bero på att det funnits vuxenutbildningar och en offentligt finansierad sektor sedan länge i de nordiska länderna, att vuxenlärande är mer sällsynt i Polen (2000:59) och att man ägnar sig mest åt sociala aktiviteter i grupp i Norden (mest i Sverige) och minst i Polen (2000:67-68).

3.4 Forskning om klarspråk i Polen

Milena Hadryan är doktorand vid Adam Mickiewicz-universitet i Poznań. I artikeln *Achievements of the Plain Swedish Movement from the Polish Perspective (Comparative Legilinguistics 1/2009)* sammanfattar hon den granskning som genomfördes 2002 och 2004 av Polska språkrådet och av Högsta kontrollkammaren (Najwyższa Izba Kontroli) om det polska myndighetsspråket på följande sätt (2009:27-28):

¹³ I en rapport till Skolverket och Kunskapslyftskommittén den 25 februari 2000 där man hänvisar till IALS har man valt att använda den engelska termen ”literacy”. Termen definieras i IALS-studien som ”förmågan att använda tryckt eller handskrivna text för att fungera i samhället och klara av olika vardagssituationer, tillgodose sina behov och personliga mål, och förkovra sig och utvecklas i enlighet med sina förutsättningar”. För enkelhetens skull använder jag termen ”läsförståelse”.

¹⁴ Man måste utgå ifrån att texternas svårighetsgrader var likvärdiga på de olika språken, men även vara medveten om att det är svårt att ”mäta” och definiera svårighetsgraden på olika språk med olika egenskaper.

- Texter anses vara ”korrekta” eller ”inkorrekta” endast med hänsyn till två kriterier: syntax och vokabulär.
- Det finns en långt större tolerans för obegriplighet i officiella texter.
- Man tar knappt hänsyn till läsarnas perspektiv i officiella texter.

Den första punkten syftar antagligen till att språkvård endast innefattar ”korrekt språk” i Polen, dvs. att ett onödigt invecklat myndighetsspråk fortfarande är korrekt och inte berörs av språkvård (se avsnitt 3.1). Dessutom drar Hadryan följande slutsatser om det polska myndighetsspråket (2009:27-28):

- Väldigt få rapporter och handböcker för myndighetsspråk har publicerats i Polen.
- Befintliga handböcker vänder sig främst till lagstiftare och inte till myndigheter.
- Myndigheter bedriver väldigt lite praktiskt arbete om språkfrågor.
- Myndigheter anställer vanligtvis inte personal för språkfrågor.
- Myndigheter tillhandahåller väldigt få moderna ordböcker och handböcker för sin personal.
- Vissa anställda känner ett behov för särskild utbildning i språkfrågor.
- Högre uppsatta myndigheter har ett mindre intresse för språkfrågor än lokala myndigheter.
- Myndigheter skriver oftare om befintliga lagar i stället för att skapa nya och läsarvänliga texter.

Hadryan (2009:28) lyfter även fram att språket är en grundläggande del av den nationella identiteten och kulturen och att det återspeglar den sociala hierarkin i Polen. Hadryan menar att högre uppsatta myndigheter inte har mycket intresse för språkfrågor och att det verkar som att de inte är angelägna om att deras texter ska förstås av medborgarna. Angående förslaget om undervisning i lagtexter i skolan (se avsnitt 3.2) anser Hadryan att det inte bara är medborgarnas uppgift att försöka förstå myndighetsspråket, utan att det framför allt är myndigheternas skyldighet att anstränga sig för att kommunicera på ett effektivt sätt med varandra och med allmänheten.

Hadryans forskningsarbete (personlig kommunikation, 28 april & 4 maj, 2010) har hittills bland annat bestått i att utarbeta en handbok (skrevs i mars 2010 men är opublicerad) i klarspråk för polska myndigheter. Hon har utgått från de svenska klarspråksråden i

Klarspråkstestet (Språkrådet), *Riktlinjer för språket i Försäkringskassan* (2005:13), *Att skriva beslut i Försäkringskassan* (2005:14) och *Klarspråk i socialtjänsten* (Lundin & Wedin 2007), utformat polska klarspråksråd och tillämpat dessa på polska meningar och texter. Boken har godkänts av en domare i förvaltningsrätt. Handboken gjordes efter att Hadryan frågat en polsk myndighet¹⁵ om de var intresserade av att förenkla sina texter. De flesta exemplen är därför autentiska meningar från denna myndighet. Efter att handboken har blivit klar har myndigheten dock inte visat något intresse för att använda den. Detta kan, enligt Hadryan, bero på att ändringarna skulle innebära ett alltför omfattande arbete. Hadryan planerar att presentera handboken för flera myndigheter.

En del av Hadryans forskningsarbete består i att göra enkätundersökningar i form av läsförståelsetest som innehåller dels originaltexter av myndighetsbeslut, dels hennes omgjorda och förenklade versioner av dessa texter (personlig kommunikation, 4 maj, 2010). Omarbetningen av texterna har gjorts i samråd med jurister. Hadryan menar att det ibland har varit svårt att samarbeta med dem, eftersom de är konservativa och gärna använder sig av befintliga skrivsätt. Jurister med större erfarenhet verkar dock ha lättare för att acceptera förenklingar och konkretiseringar än jurister med mindre erfarenhet. Detta kan, enligt Hadryan, bero på en känsla av otillräcklig kompetens för att kunna acceptera förenklingar, även om de flesta juristerna delar uppfattningen om att myndighetsspråket är onödigt komplicerat. De hittills gjorda undersökningarna (där cirka 170 respondenter har deltagit) visar att förståelsen av de omarbetade texterna är högre (minst 20 %) än förståelsen av originaltexterna.

Enligt Hadryan (personlig kommunikation, 28 april, 2010) kan en förändring i Polen endast ske på samma vis som i Sverige, nämligen genom lagstiftning om klarspråk. Hon lyfter fram något som jag anser påverkar Polens situation för klarspråk, nämligen att Polen är ett land som endast har varit demokrati sedan 1989 (mellan 1944 och 1989 kontrollerades Polens regering av Sovjet) och att polackerna inte är vana vid en klar kommunikation med myndigheter och förväntar sig att myndighetstexter ska vara svårbegripliga. Att Polen inte varit ett demokratiskt land så länge är antagligen anledningen till polackernas negativa inställning till myndigheter. Hadryan nämner Eurobarometerens resultat för våren 2008 (EB 69) som visar att 16 % av polackerna har förtroende för parlamentet, 26 % har förtroende för regeringen och 59 % för EU (respektive siffror för svenskarna var 60 %, 45 % och 47 % (2008:32).

¹⁵ Jag har medvetet valt att inte nämna myndighetens namn, eftersom Hadryans forskningsarbete inte har slutförts.

3.5 Finns de första tecknen på klarspråk i Polen på webben?

Det polska finansministeriet har de senaste två åren (2009 och 2010) drivit en informationskampanj inför deklarationen med namnet ”Szybki PIT” (ordet ”szybki” betyder snabb och ”PIT” är en förkortning av engelskans ”Personal Income Tax”). Kampanjen har huvudsakligen bestått i lanseringen av en användarvänlig webbplats som har varit tillgänglig från februari till maj¹⁶ (www.szybkipit.pl för 2009 och www.szybkipit.onet.pl för 2010). Enligt Rafał Szczepański på avdelningen för marknadsföring och utbildning på finansministeriet i Polen (personlig kommunikation, 11 maj, 2010) var syftet att nå så många webbanvändare som möjligt. För 2010 utarbetades webbplatsen av experter på finansministeriet i samarbete med Onet, en polsk Internetportal, och några språkvetare har med andra ord inte medverkat i utformningen av texterna. Språket på webbplatsen är klart och enkelt och man tilltalar läsaren med ”du”. En ritad figur av en sheriff fungerar som symbol för kampanjen. Några av de lättlästa broschyrerna som fanns att ladda ner på webbplatsen har även funnits i tryckt form på skattekontoren. Enligt Szczepański (personlig kommunikation, 11 maj, 2010) har man inte fått någon respons på tilltalet med ”du”. Däremot vet man att intresset för webbplatsen har varit stort (den har haft cirka 2,2 miljoner visningar mellan februari och maj 2010). Szczepański tror att finansministeriet kommer att ge ut informationsbroschyrer i samma språkliga stil i framtiden.

Syftet med kampanjen var troligtvis att eliminera alla fel och den extra handläggningstid som kan undvikas med hjälp av lättförståelig information. Detta visar att det inte finns några hinder för klarspråk när en myndighet är angelägen om att förenkla sin handläggning. Tilltalet med ”du” är ovanligt i myndighetssammanhang i Polen, där man vanligtvis använder ”pan” (herr), ”pani”, (fru) eller ”państwo” (herrskaftet). Milena Hadryan menar att man har inspirerats av språket i reklam och instruktioner (personlig kommunikation, 30 april, 2010). Även användandet av bilder och en återkommande figur kan ha hämtats från reklamvärlden. En förutsättning för att reklam ska fungera är att den är mottagaranpassad. På webben ställs också större krav på lättlästa och kortfattade texter. Om språket är för krångligt på webben leder det troligtvis till att läsaren lämnar webbplatsen.

¹⁶ Webbplatsen var år 2010, enligt uppgift, tillgänglig fram till den 15 maj.

4 Klarspråkets roll vid översättning

Om en text som är otydlig är en översättning är det inte ovanligt att översättaren får skulden för att ha gjort ett dåligt jobb. Naturligtvis är översättaren ansvarig för översättningen, men även kvaliteten på originaltexten är av stor betydelse för kvaliteten på översättningen. För att kunna göra en bra översättning måste översättaren först och främst förstå källtexten. Man kan alltså säga att klarspråk är en förutsättning för en bra översättning av sakprosa. Är texten tydlig, entydig och lättförståelig blir översättningsarbetet enklare, går snabbare att utföra och risken för fel minskar.

4.1 Hur klarspråk påverkar översättningsarbetet

Ofta delar man in översättningsprocessen i tre faser: analys, överföring och bearbetning (se t.ex. Ingo 2007:30). Jag vill av egen erfarenhet påstå att det är i bearbetningsfasen som översättaren tillämpar klarspråkstänk. Innan bearbetningsfasen ligger den översatta texten ganska nära källtexten. Om en originaltext innehåller många passivkonstruktioner, opersonliga pronomen, nominaliseringar, satsförkortningar, komplexa meningsbyggnader, abstrakta och ospecifika termer, innehållstomma konstruktioner samt oklara syftningar (se avsnitt 2.1 för klarspråksråd), så är sannolikheten stor att dessa förs över till källtexten i överföringsfasen. Det är i bearbetningsfasen, då man endast koncentrerar sig på måltextern och försöker se denna som en fristående text, som översättaren ställer sig frågorna: Är detta idiomatisk svenska? Finns det ett enklare sätt att säga samma sak på? Med andra ord är det översättaren som får tillämpa klarspråksråden i bearbetningsfasen. Det är antagligen detta som Sonja Vidjeskog (2006:2) har i åtanke när hon menar att klart språk är billigare att översätta. Hon framhäver även att dagens informationssamhälle kräver att många texter måste finnas parallellt, på flera olika språk. Ett hinder för klarspråksarbete som angavs av svenska myndighetsskribenter bestod i svårigheten att skriva om en svår text till en begriplig text (se avsnitt 2.5). Om en sådan text ska översättas blir det i stället översättaren som får utföra denna uppgift. Givetvis skiljer sig språk åt, exempelvis i syntax och konstruktioner – och klarspråksarbetet måste därför anpassas till varje språk. De flesta råden kan dock, enligt Brigitta Ehrenberg-Sundin (2000:144) tillämpas på de flesta språken.

Ett problem som är specifikt för EU-översättningar är tillämpandet av punktregeln i rättsakter. Denna måste respekteras för att underlätta arbetet vid ändringar eller parallellläsning mellan olika språkversioner (*Att översätta EU-rättsakter* 2007). Om översättaren inte tillåts att ändra meningsindelningen kommer meningsstrukturen i

översättningen att ligga närmare meningsstrukturen i originalet och det blir svårare för översättaren att skriva enligt klarspråksråden. Detta problem diskuterar Lars-Johan Ekerot i *Klar komplexitet. Om språkform och begriplighet vid översättning av författningstexter* (2000). Han menar att "bundenheten till originalets meningsbyggnad förutsätter en återgång till ett något äldre stilideal" om målet för översättningsarbetet är en smidig text. Detta stilideal, skulle, enligt Ekerot, "med en hel del modifikationer" kunna beskrivas enligt de rekommendationer Erik Wellander ger i *Riktig svenska* i den omarbetade versionen från 1973. Det bör dock förtydligas att dessa lösningar för översättningsarbetet som Ekerot föreslår, ska användas "så länge källtexterna ser ut som de gör" (2000:74).

I *Tala för att tolkas, skriva för att översättas* (2001) ges olika råd för hur man ska gå tillväga för att hjälpa översättaren när man skriver texter som ska översättas. Många av råden är desamma som i andra klarspråksskrifter (se avsnitt 2.1). Särskilda råd för texter som ska översättas är att ge översättaren bakgrundsinformation, se till att översättaren får tillräckligt med tid och undvika uttryck som är nära knutna till språkets kultur (2001:18-29). Detta vore naturligtvis optimalt för översättaren, men tillämpas, enligt min erfarenhet, alltför sällan i verkligheten.

Texter kan även vara otydliga därför att man vill undanhålla information. Då är det, enligt Leonard Orban (2009:8) översättarens uppgift att ta reda på om det är avsiktligt. Om detta inte är möjligt måste översättaren avgöra vilken tolkning som man ska välja eller "hur man bäst bibehåller den avsiktliga vagheten".

Att skribenter tillämpar klarspråk har således inte bara fördelar för medborgaren eller myndigheten, utan det underlättar och förenklar även översättarens arbete.

4.2 En exempelmening från en polsk myndighetstext

För att visa hur klarspråk påverkar översättningsarbetet har jag valt att göra en glossning (ord-för-ord-översättning) och en idiomatisk översättning av en mening från en polsk myndighetstext. Meningen har hämtats från en text på Europeiska kommissionens webbplats för information om förslag till nationella tekniska föreskrifter (TRIS) och är inte en rättsakt, utan en text som endast har ett informativt syfte. Syftet med detta exempel är att visa den process som sker mellan överföringsfasen och bearbetningsfasen.

På första raden finns den polska originaltexten och på andra raden glossningen. Eftersom polskan är ett artikellöst språk i motsats till svenskan, har artikel lagts till inom hakparantes på svenska. På polska kan substantiv böjas i olika kasus och därför finns det en

preposition inom hakparantes på svenska. Efter glossningen följer den idiomatiska översättningen.

Podmiot prowadzący działalność w zakresie gier urządzanych w kasynie gry
Företag drivande verksamhet i området [för] spel anordnade i [ett] spelkasino

jest zobowiązany do zainstalowania w kasynie gry audiowizyjnego systemu kontroli
är skyldigt till installerande i spelkasinet [ett] audiovisuellt kontrollsystem

gier służącego kontroli przebiegu i prowadzenia gier,
[för] spel tjänande [till] kontroll [av] förlopp och drift [av] spel,

w tym umożliwiającego rozstrzygnięcie wątpliwości związanych z urządzanymi
i det möjliggörande [av]lösande [av] tvivel kopplade till [de] anordnade

grami oraz weryfikację prawidłowości określania ich rezultatów,
spelen samt kontroll [av] korrekthet [av] bestämmande [av] deras resultat,

rozliczania żetonów i pieniądza gotówkowego w kasie,
uträknande [av] poletter och kontanter i kassan,

wydawania zaświadczeń o uzyskanej wygranej
utfärdande [av] intyg om erhållen vinst

i prowadzenia ewidencji wypłaconych (wydanych) wygranych,
och förande [av] register [för] utbetalda (utgivna) vinster,

a także możliwość kontroli i weryfikacji osób
och även möjlighet [till] kontroll och verifikation [av] personer

wchodzących do kasyna gry, za pomocą zapisu sygnału audiowizyjnego.
ingående till spelkasinet, med hjälp [av] registrering [med] signal audiovisuell.

’Ett företag som driver spelverksamhet i ett spelkasino är skyldigt att installera ett audiovisuellt kontrollsystem för spel i spelkasinet för att kontrollera spelens förlopp och drift. Dessutom kan företaget, med hjälp av audiovisuell registrering, lösa tvister relaterade till de anordnade spelen, kontrollera att spelresultat, räknande av poletter och kontanter i kassan, utfärdande av vinstintyg och att registrering av utbetalda (utgivna) vinster stämmer, samt kontrollera och verifiera personer som går in till spelkasinet.’

I processen mellan glossning och den idiomatiska översättningen har fyra huvudsakliga klarspråksprinciper tillämpats (de nämns bland annat i kapitel 2.1):

- Skriv kort. Meningen har delats upp i två meningar. Punktregeln (att behålla samma meningsindelning) måste respekteras för EU-översättningar som är rättsakter (*Att översätta EU-rättsakter* 2007), men gäller inte för denna text, eftersom den inte är en

rättsakt. Det är dock möjligt att översättare av EU-texter ändå undviker att ändra meningsindelningen även om detta är tillåtet, därför att läsare eller andra översättare ska ha möjlighet att parallellläsa olika språkversioner. Om originaltexten består av kortare meningar kan detta problem undvikas.

- Undvik nominaliseringar och pseudonominiseringar. De flesta av dessa har lösts upp (alla utom ”räknande av poletter” och ”utfärdande av vinstintyg”). Substantiven har bytts ut till verb (”drivande”, ”installerande”, ”tjänande till kontroll”, ”möjliggörande [av] lösande [av] tvivel”, ”kontroll [av] korrekthet [av] bestämmande [av] deras resultat”, ”förande av register”, ”möjlighet till kontroll och verifikation” och ”ingående”). Nominaliseringar används flitigt i lagtexter och myndighetstexter därför att de gör texten informationstät (se avsnitt 3.1.2) och opersonlig. I detta exempel har dock översättningen inte blivit längre (originalmeningen innehåller 76 ord och den idiomatiska översättningen innehåller 72 ord). Detta beror på att pseudonominiseringar (även kallat substantivsjuka) består av ”långa omskrivningar av ett mer eller mindre innehållstomt verb och ett abstrakt substantiv på -ande, -ende och -(n)ing” (*Språket i lagar och andra författningar* 1967:17). I exemplet kan t.ex. ”förande av register” uttryckas med bara ett ord: ”registrera”. Att antalet ord blev färre i den idiomatiska översättningen, beror även på att det på svenska finns en möjlighet att bilda sammansatta ord och att flerordsprepositioner har översatts med enkla prepositioner.
- Tydliggör textens funktion. Eftersom meningen har delats upp i två meningar har även subjektet ”företaget” lagts till och det framgår på ett tydligare sätt vem som texten riktar sig mot.
- Undvik oklar syftning. Det sista ledet (med hjälp av audiovisuell registrering) har flyttats fram till början av den andra meningen, eftersom det syftar till ”lösa tvister relaterade till de anordnade spelen, kontrollera att spelresultat, räknande av poletter och kontanter i kassan, utfärdande av vinstintyg och att registrering av utbetalda (utgivna) vinster stämmer, samt kontrollera och verifiera personer som går in till spelkasinet”. Om man skulle behållit originalmeningens struktur: ”personer går in till spelkasinet med hjälp av audiovisuell registrering”, skulle man kunna göra feltolkningen att ”audiovisuell registrering hjälper personer att gå in i spelkasinet”.

En femte klarspråksprincip som har tillämpats, men som inte har nämnts i avsnitt 2.1 är att använda enkla prepositioner när flerordsprepositioner kan undvikas. I *Att översätta*

EU-rättsakter anger man att flerordsprepositioner är vanliga i engelska och franska texter och att man på svenska bör ”variera med smidigare lösningar” (2007:146). I de flesta svenska klarspråksskrifter rekommenderar man att använda enkla prepositioner (*Språket i lagar och andra författningar* 1967:14-15, *Myndigheternas skrivregler* 2004:31). Det kan dock diskuteras om följande tre alternativ har samma betydelse: ”Företag som driver verksamhet inom området för spel”, ”Företag som driver verksamhet med spel” och ”Företag som driver spelverksamhet”.

Glossningen i det här exemplet motsvarar överföringsfasen och den process som sker mellan glossningen och den svenska översättningen tillhör bearbetningsfasen. Det är i denna fas som översättaren åstadkommer ett idiomatiskt språk och tillämpar klarspråksråden. Med språkexemplet har jag velat visa att en stor del av översättarens bearbetningsprocess består av att tillämpa klarspråk vid denna typ av texter, om originaltexten inte är klar och tydlig. Därför underlättar det om klarspråksarbetet tillämpas redan vid författandet av originaltexterna.

5. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att undersöka situationen för klarspråksarbetet i Polen och ta reda på vilka förutsättningar och hinder som finns för ett framtida klarspråksarbete. För att få perspektiv på situationen för klarspråk i Polen vill jag först sammanfatta situationen för klarspråk i Sverige.

I Sverige bedrivs klarspråk sedan flera årtionden tillbaka, det är lag på att myndigheter ska uttrycka sig begripligt, Svenska språkrådet bedriver klarspråksarbete och det finns ett samarbete mellan jurister och språkvetare. Sverige har även länge varit ett demokratiskt land (1921 genomfördes det första valet med allmän och lika rösträtt för kvinnor och män) och svenskar har ett relativt högt förtroende för myndigheter. Dessutom visar undersökningar att läsförståelsen bland svenskar är god.

För att sammanfatta situationen i Polen, så bedrivs inget klarspråksarbete, det nämns inget om klarspråk i den polska språklagen, Polska språkrådet strävar inte efter att införa något klarspråksarbete och jurister och språkvetare verkar ha svårt att komma överens. Polen har inte varit en demokrati så länge (sedan 1989) och polackerna har ett lågt förtroende för myndigheter. Därtill är nivån av läsförståelse låg bland polacker.

Situationen för klarspråk skiljer sig åt relativt mycket i de båda länderna. Frågan är hur klarspråksarbetet ska inledas? Kanske man bör, precis som Milena Hadryan föreslår, anamma den modell som Sverige har följt. Även Birgitta Ehrenberg-Sundin menar att klarspråksarbetet i Sverige har varit framgångsrikt därför att det har ”börjat uppifrån”, dvs. genom att man har förändrat språket i lagar och andra författningar.

Polska språkrådet borde känna till dels de problem som allmänheten har med att förstå myndighetstexter, dels att klarspråksarbete bedrivs i flera andra länder. Det verkar dock som att de väljer att inte kommentera problemet. Eftersom Polska språkrådet är den organisation som ansvarar för språkvård i Polen och dessutom samarbetar med andra institutioner har de goda förutsättningar för att bedriva klarspråksarbete. Frågan är om intresse finns. Ytterligare diskussion med Polska språkrådet behövs.

Det tar tid innan inställningen till klarspråksarbete förändras. Klarspråk är ett relativt nytt begrepp i Polen. Även i Sverige och inom EU finns det hinder för klarspråksarbete, vilket möjligtvis har bromsat klarspråksarbetet, men inte stoppat det. Enligt min mening, kommer klarspråksarbete att bedrivas i Polen – förr eller senare. Även om klarspråksarbete ger ekonomiska fördelar på lång sikt, så kostar det pengar att göra satsningar för klarspråk.

Polens medlemskap i EU kan påskynda inledandet av klarspråksarbete i Polen. Det är troligt att EU, i samband med en effektivisering, kommer att ställa högre krav på att originaltexter författas enligt klarspråksråden.

De tecken som finns på klarspråksarbete i Polen idag tycks finnas på webben. Webben är ett nytt medium och detta kan vara anledningen till att det är lättare att använda ett enkelt och tydligt språk på webben, än i tryckta texter.

Ytterligare områden som behöver utforskas är allmänhetens och myndigheters inställning till klarspråksarbete. Dessa uppgifter ägnar sig för närvarande Hadryan åt. Det är möjligt att hennes arbete kommer att leda till att klarspråksarbetet uppmärksammas av fler.

I Polen, liksom i de flesta andra länder, finns det ett behov av klarspråksarbete. Detta har jag visat med hjälp av en polsk mening från en myndighetstext. Klarspråksarbete i Polen borde innebära många fördelar, inte minst därför att nivån av läsförståelse är låg. Fördelarna med klarspråksarbete borde rimligtvis vara större i ett land där befolkningen har sämre läsförståelse. Dessutom borde klarspråksarbete leda till att polackerna får ett ökat förtroende för myndigheter. Ett språk som alla förstår är ju inget gåsspråk!

Käll- och litteraturförteckning

- Alcaraz Varó, Enrique; Hughes, Brian (2002): *Legal Translation Explained*. Manchester, St. Jerome Publishing.
- Domstolsverket (1999): *Språk och struktur i domar och beslut*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Ehrenberg-Sundin, Barbro (2000): Internationellt klarspråksarbete – en grund för bättre EU-texter? I: Melander, Björn (red.): *Svenskan som EU-språk*. Uppsala, Hallgren & Fallgren Studieförlag AB. S. 144–177.
- Ekerot, Lars-Johan (2000): Klar komplexitet. Om språkform och begriplighet vid översättning av författningstexter. I: Melander, Björn (red.): *Svenskan som EU-språk*. Uppsala, Hallgren & Fallgren Studieförlag AB. S. 46–76.
- Englund Hjalmarsson; Helena, Guldbbrand, Karin (2009): *Klarspråk på nätet*. Sundbyberg: Pagina.
- Hadryan, Milena (1/2009): Achievements of the Plain Swedish Movement from the Polish Perspective. I: Bańcerowski, Jerzy (red.): *Comparative Legilinguistics – International Journal for Legal Communication*. Institute of Linguistics Adam Mickiewicz University Poznan, Sowa, Polen. S. 20-33.
- Hedlund, Anneli (2006): *Klarspråk lönar sig: klarspråksarbete i kommuner, landsting och statliga myndigheter*. Stockholm: Justitiedepartementet, Regeringskansliet: Fritze. Departementsserien, 2006:10). Finns även på webben under följande adress: <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/06/44/83/587b4ded.pdf> (hämtad 30.3.2010)
- Ingo, Rune (2007): *Konsten att översätta*. Lund, Studentlitteratur.
- Interinstitutionellt avtal av den 22 december 1998 om gemensamma riktlinjer för gemenskapslagstiftningens redaktionella kvalitet. 1999. I: *EGT – Europeiska gemenskapernas officiella tidning*. (EGT 1999/C 73/01).
- Lundin, Kerstin; Wedin, Åsa (2007): *Klarspråk i socialtjänsten: hur man skriver beslut, utredningar och journaler*. Gothia Förlag.
- Mårtensson, Eva (1988): Förändringar i 1900-talets svenska. I: Mårtensson, Eva; Svensson, Jan (red): *Offentlighetsstruktur och språkförändring*. Nordlund 14, 1988. Småskrifter från Institutionen för nordiska språk i Lund. S. 101-217.
- Statsrådsberedningen (Ds 1998:43): *Myndigheternas föreskrifter: handbok i författningsskrivning*. Stockholm, Fritzes offentliga publikationer. Finns även på webben under följande adress: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/29/87/d22e2d1e.pdf> (hämtad 21.5.2010)
- Statsrådsberedningen (Ds 1991:58): *Myndigheternas skrivregler*. Stockholm, Allmänna förlaget.
- Statsrådsberedningen, *Språket i lagar och andra författningar* (1967): Stockholm.
- Svea hovrätt (1984): *Språket i domar och beslut*. Stockholm: Stockholm Liber.
- Wellander, Erik, 1973: *Riktig svenska*, Fjärde omarbetade upplagan. Stockholm: Esselte Studium.
- Westman, Margareta; Oskarsson, Ove (1977): *Att skriva bättre offentlig svenska*. SIPU i samarbete med Svenska språknämnden. Solna.

Elektroniska källor

- Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer (2003): *Gemensam praktisk handledning för utformning av gemenskapslagstiftning*.
<http://eur-lex.europa.eu/sv/techleg/pdf/sv.pdf>
(hämtad 2.3.2010)
- Cutts, Martin (2001): *Clarifying Eurolaw: How European Community directives could be written more clearly so that citizens of Member States, including lawyers, would understand them better. Prepared for the European Law Conference, Stockholm, June 2001*.
<http://www.clearest.co.uk/files/ClarifyingEurolaw.pdf>
(hämtad 2.3.2010)
- Cutts, Martin; Wagner, Emma (2002): *Claryfying EC Regulations: How European Community Regulations could be written more clearly so that citizens of Member States, including lawyers, would understand them better*. Plain Language Commission.
<http://www.clearest.co.uk/files/ClarifyingECRegulationsCont.pdf>
(hämtad 14.5.2010)
- Eriksson-Gustavsson, Anna-Lena; Ericsson, Åsa; Myrberg, Mats (2000): *International Adult Literacy Survey, Invandrades läs-, skriv- och räkneförmåga på svenska, Rapport till Skolverket och Kunskapslyftskommittéen den 25 februari 2000*. Linköpings Universitet, Läspedagogiska Institutet EMIR.
<http://www.itis.gov.se/content/1/c4/27/54/ials.pdf>
(hämtad 15.4.2010)
- Eurobarometern 69 (våren 2008)
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb_69_first_en.pdf
(hämtad 30.4.2010)
- Europeiska kommissionen (2007): *Att översätta EU-rättsakter*.
http://ec.europa.eu/translation/language_aids/freelance/documents/swedish/interinstitutional_style_guide_sv.pdf
(hämtad 2.5.2009)
- Europeiska kommissionen, Generaldirektoratet för översättning (1998): *How to write clearly: Fight the Fog*.
http://ec.europa.eu/translation/writing/clear_writing/fight_the_fog_en.pdf
(hämtad 2.5.2009)
- Europeiska kommissionen, Generaldirektoratet för översättning (2009): *Översättning för ett flerspråkigt samhälle*.
http://ec.europa.eu/dgs/translation/publications/brochures/translating_eu_brochure_sv.pdf
(hämtad 2.2.2010)
- Europeiska kommissionen (2001): *Joint Practical Guide for persons involved in the drafting of legislation within the Community institutions*.
<http://eur-lex.europa.eu/en/techleg/pdf/en.pdf> (på engelska)
<http://eur-lex.europa.eu/sv/techleg/pdf/sv.pdf> (på svenska)
(hämtad 12.4.2010)
- Europeiska kommissionen. TRIS (Technical Regulations Information System).
http://ec.europa.eu/enterprise/tris/index_sv.htm
(hämtad 13.5.2010)
- Försäkringskassan (2005): *Riktlinjer för språket i Försäkringskassan*. Serienummer 2005:13, ändringsdatum 2008-04-14.
Inte tillgänglig på Internet.

- Försäkringskassan (2005): *Att skriva beslut*. Serienummer 2005:14, ändringsdatum 2007-12-14.
http://www.forsakringskassan.se/irj/go/km/docs/fk_publishing/Dokument/Instruktioner/Riktlinjer/riktlinje_2005_14.pdf
 (hämtad 24.5.2010)
- Josephson, Olle (2008/1): Webben, EU och förankringen: I *Klarspråk*, bulletin från Språkrådet.
<http://www.sprakradet.se/2594>
 (hämtad 30.5.2010)
- Mattson, Ann-Christine (2009/6) En svensk modell för klarspråk. I: *Klara*
<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/03/00/68/6ffe0fbd.pdf>
 (hämtad 3.5.2010)
- OECD; Statistics Canada (2000): *Literacy in the Information Age, Final Report of the International Adult Literacy Survey*, Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris, and the Minister of Industry, Canada.
<http://www.oecd.org/dataoecd/24/21/39437980.pdf>
 (hämtad 16.2.2010)
- Orban, Leonard (2009): *Betydelsen av välskrivna originaltexter på klarspråk i det flerspråkiga EU*.
http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/speeches/090908_Stockholm/Speech_Stockholm_Sept_2009_sv.pdf
 (hämtad 14.5.2010)
- Plain Language Commission. *Newsletter no. 16*, May 2008.
<http://www.clearest.co.uk/newsletter/newsletter.php?id=23>
 (hämtad 24.5.2010)
- Polska senaten (2007): *Język polskiej legislacji, czyli zrozumiałość przekazu a stosowanie prawa, Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Kultury i Środków Przekazu oraz Komisję Ustawodawczą, (Det polska lagspråket; begriplighet av innebörd och tillämpning av lagen; Material från konferensen anordnad av utskottet för kultur och media och utskottet för lagstiftning)*. Warszawa, Biuro Informatyki, Dział Edycji i Poligrafii. <http://www.senat.gov.pl/k6/agenda/seminar/061207.pdf>
 (hämtad 5.2.2010)
- Polska språkrådet (Rada Języka Polskiego)
<http://www.rjp.pan.pl/>
 (hämtad 2.2.2010)
- a) http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=212&catid=36&Itemid=48
 (hämtad 2.2.2010)
- b) http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=385&Itemid=67
 (hämtad 2.2.2010)
- c) http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=70:raport-o-stanie-ochrony-jzyka-polskiego-za-lata-2000-2002&catid=42:raporty-o-stanie-ochrony-jzyka&Itemid=75
 (hämtad 2.2.2010)
- d) http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=71:raport-o-stanie-ochrony-jzyka-polskiego-za-lata-2003-2004&catid=42:raporty-o-stanie-ochrony-jzyka&Itemid=75
 (hämtad 2.2.2010)

- Skolverkets aktuella analyser (2004): *Internationella studier under 40 år – Svenska resultat och erfarenheter*. Stockholm.
www.skolverket.se/publikationer?id=1309
(hämtad 16.4.2010)
- Statskontoret (2001): *På väg mot ett bättre myndighetsspråk*.
<http://www.statskontoret.se/upload/publikationer/2001/200118.pdf>
(hämtad 30.3.2010)
- Svarta listan. Ord och fraser som kan ersättas i författningsspråk* (2004, 3 uppl.).
Stockholm, Statsrådsberedningen.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/97/75/e28ebb27.pdf>
(hämtad 16.4.2010)
- Svenska språkrådet
<http://www.sprakradet.se/>
(hämtad 3.2.2010)
- a) <http://www.sprakradet.se/klarsprak>
(hämtad 3.2.2010)
- b) <http://www.sprakradet.se/testet/>
(hämtad 4.5.2010)
- c) <http://www.sprakradet.se/7011>
(hämtad 4.5.2010)
- SzybkiPIT, Finansministeriets webbplats för deklarationen. Webbplatsen ska, enligt uppgift, ha upphört den 15 maj 2010.
<http://szybkipit.onet.pl/>
(hämtad 14.5.2010)
- Tala för att tolkas skriva för att översättas* (2001): Utrikesdepartementet.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/07/12/7789caef.pdf>
(hämtad 17.4.2010)
- Vidjeskog, Sonja, Gott språk är klart språk – tema för en nordisk klarspråkskonferens (2006). Sammanfattning från klarspråkskonferensen *Godt sprog er klart sprog* i Gilleleje, Danmark 15-17 november 2006. (Omarbetad version i undervisningssyfte från artikeln som publicerades i *Språkbruk* 1/2007 som inte finns på Internet.)
https://www.abo.fi/student/media/12753/gott_sprak_ar_klart_sprak.pdf
(hämtad 30.5.2010)